

Ο ΦΙΛΟΣ
Τ Η Σ
ΝΕΟΛΑΙΑΣ,
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

Τεύχος Γ'.

Ζάκυνθος 1860.

Δεκέμβριος.

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΙ

περί τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης.

(Συνέχεια).

Ἀπὸ τούτους ὅμως τοὺς Γραμματικοὺς δίκαιον εἶναι νὰ χωρίσω τὸν φιλόσοφον Γραμματικὸν Ἀπολλώνιον. Καὶ ἂν μὴτ' αὐτὸς καθαρά δὲν ἐσαφήνισε τὴν ἔννοιαν τῶν Παραπληρωματικῶν, ἀρκοῦν ὅμως ὅσα εἶπε περὶ αὐτῶν (Γ, σελ. 264 καὶ 265) νὰ τὸν ἐξαιρέσωσιν ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν ὅσοι ἐπίστευσαν, ὅτι σώζονται εἰς τὴν γλῶσσαν φωναὶ ἀσήμαντοι, ἤγουν αἱ ὁποῖαι εἶναι καὶ δὲν εἶναι ἐν ταυτῷ σημεῖα τῶν ἐννοιῶν. Κατ' αὐτὸν, οἱ πρῶτοι ὀνομάσαντες Παραπληρωματικὸς συνδέσμους ἔδωσαν τὸ τοιοῦτον ὄνομα εἰς αὐτοὺς, ὅχι διότι εἶναι ἀσήμαντοι, ἀλλ' ὅτι διαφέροντες ἀλλήλων κατὰ τὴν σημασίαν, ἤθελαν ὑπὲρ τὸ μέτρον πολλαπλασιάσει τῶν συνδέσμων τὰ εἶδη καὶ τὰ ὀνόματα, ἐὰν ἕκαστος ἀπ' αὐτοὺς ἐτάσσειτο εἰς εἶδος διάφορον κατὰ τὴν διάφορον αὐτοῦ σημασίαν. Κατ' αὐτὸν, οἱ Παραπληρωματικοί, ἂν καὶ δὲν παραπληρώσι ποτέ, πλεονάζουσι κάμριαν φορὰν· ἀλλὰ τοῦτο (λέγει) εἶναι εἰς αὐτοὺς κοινὸν ὅχι μόνον μὲ τοὺς λοιποὺς ὅλους συνδέσμους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου μέρη, τὰ ὁποῖα πλεονάζουσι πολλάκις καὶ αὐτά (1). Ἐπειδὴ

(1) Πρόσθετε μὴ συγχέει τὴν Παραπλήρωσιν μὲ τὸν Πλεονασμὸν, ἂν καὶ τοῦτον οἱ Γραμματικοὶ τὸν παρέστησαν εἰς τρόπον, ὥστε κατ' αὐτοὺς ἡ πλεονάζουσα λέξις δύναται νὰ λείπῃ χωρὶς ἐλάττωσιν τῆς ἐννοίας. Εἰς τὰς πλεοναστικὰς λέξεις, ὁ πλεονασμὸς γίνεται πρῶτον εἰς αὐτὴν τὴν σύλληψιν τῆς ἐννοίας, καὶ γίνεται διὰ περισσοτέρως

λοιπόν, κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, δὲν εἶναι κἀνεῖς ἀπὸ τοὺς Παραπληρωματικούς συνδέσμους, ὅς τις δὲν ἔχει δύναμιν καὶ σημασίαν ἰδίαν, ἐγὼ, ἂν ἐσύνταττον Γραμματικὴν, ἤθελα βάλει ἕκαστον ἀπ' αὐτοὺς εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ταυτοσήμων καὶ ταυτοδυνάμων συνδέσμων, κατατάσσων εἰς εἶδη χωρὶς τὰ τοὺς μὴ συμφωνοῦντας μὲ κἀνὲν ἄλλο εἶδος, καὶ ἐξαλείψει παντάπασι ἀπὸ τοὺς Συνδέσμους καὶ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τὸ γελοῖον ὄνομα τῶν Παραπληρωματικῶν.

Θέλεις νὰ μάθῃς ποῖος εἶναι ὁ καρπὸς τῆς τοιαύτης ἐξαλείψεως; Πρῶτον μὲν συνθεῖς τοὺς μαθητὰς σου νὰ μὴ παραγεμίζωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν μὲ ψευδεῖς καὶ ἀλλοκότους ἐννοίας πραγμάτων· τοὺς διδάσκεις ἔπειτα τὴν ἀληθῆ δύναμιν καὶ χρῆσιν τῶν μορίων τούτων καὶ τέλος, δίδεις ζυγὸν καὶ στάβλην εἰς τὰς χεῖράς των, νὰ διακρίνωσι τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς ἀπ' ἐκείνους, ὅσοι ἔγραψαν ἀφ' οὗ ἤρχισεν ἡ γλῶσσα νὰ παρακμάζῃ, καὶ τούτους πάλιν ἀπὸ τοὺς σημερινούς Ἕλληνας. Εἰς τοὺς πρώτους δὲν εὐρίσκονται σύνδεσμοι χωρὶς σημασίαν διωρισμένην, καθὼς μήτε κἀνὲν ἄλλο μέρος λόγου παραπληρωματικὸν καὶ ἀσήμαντον. Πολὺ μέρος τῶν δευτέρων, μὴ γνωρίζοντες πλέον τὴν γνησίαν δύναμιν τῶν μορίων τούτων, τὰ μεταχειρίσθησαν πολλάκις διὰ στολισμὸν εἰς τὰ πεζὰ συντάγματα, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου εἰς τὰ ποιήματα. Ἀπὸ τοὺς τρίτους οἱ περισσότεροι μαγειρεύουσι, νὰ εἴπω οὕτως, ἄνοσα, βάρβαρα, ἀλλόκοτα, μὲ ζῦλα καὶ λίθους παραγεμιστὰ συγράμματα. Ἄρκοῦσι ταῦτα περὶ τῆς ἀτεχνίας τοῦ τεχνολογικοῦ μέρους τῆς Γραμματικῆς.

Ἄλλ' ἐὰν αὐτὸ ἔχῃ τὸσας ἀτεχνίας, πῶς δύναται νὰ ᾖναι ὀρθὸν τὸ Συντακτικὸν αὐτῆς μέρος, καὶ ἡ συνοδευούσα αὐτὸ Θεματογραφία; Πῶς ἔμπορεῖ ὁ μαθητὴς νὰ θεματογραφῆσῃ, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ

ἔμφανισιν ἀποφάσεως ἢ καταφάσεως, ἢ διὰ δῆλωσιν πάθους ψυχῆς. Τοιοῦτοι πλεονασμοὶ εὐρίσκονται εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. Ὅταν ὁ Ἀχιλλεὺς προεικάζας τὸν Θάνατον τοῦ φίλου τοῦ Πατρόκλου, ἀναφωνῇ (Ιλιάδ. Σ, 12),

Ἦ μάλα δὴ τέθνηκε Μενoitίου ἀλκιμος υἱός,

τὸ Μάλα δὲν πλεονάζει, ὡς τὸ ἐνόμισεν ὁ Θεόδωρος, καὶ ἄλλοι πρὸ τοῦ Θεοδώρου, ἀλλ' ἔχει ἔμφανισιν μεγάλης λύπης. Ἰσθὴς μητέρα, ἢ ὁποῖα ὑποφάται τὸν Θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς, καὶ σπαράσσουσα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς λέγει εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν «Βέβαια, βέβαια ἔχασα ἢ δυστυχῆς τὸν ἀγαπητόν μου υἱόν», καὶ εἴ τις καταλάβει ὅτι τὸ δεύτερον Βέβαια, δὲν εἶναι ταυτολογία, ἀλλὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἀναγκαῖον γέννημα. Ἐπλεόνασεν εἰς τὴν διάνοιαν διὰ τὴν παραχρῆν τῆς ψυχῆς· ἀλλ' εἰς τὸν προφορικὸν λόγον ἢ δῆλωσιν τῆς παραχρῆς ταύτης μήτε πλεοναστικὴ εἶναι, μήτε παραπληρωματικὴ. Πλεονασμὸς, κατὰ τοὺς Γραμματικούς, εἶναι καὶ τὸ «ὀφθαλμοῖσιν ἰδομαι (Ιλιάδ. Σ, 190)». Ἄν ἐξέταξεν τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ συνθηστάτον, «Νὰ τὸν ἴδω μὲ τὰ ὀμμάτιά μου», ἤθελαν ἀκόλως συμπεράνει, ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ αἰσθητικοῦ ὀργάνου σημαίνει τὸ ἀκαμφτόλον τῆς αἰσθήσεως.

εἴτη νὰ οἰκοδομησῇ, ἢ ὁ διδάσκαλος νὰ τὸν χειραγωγῆσῃ, ὅταν δὲν γνωρίζωσι τὴν ὕλην, ἐκ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ οἰκοδομηθῇ τὸ θέμα; Πῶς, παραδείγματος χάριν, ἔχει νὰ μεταχειρισθῇ ὀρθῶς τὰ Μέσα ῥήματα, ὅς τις ἐδίδαχθη, ὅτι αὐτὰ σημαίνουσι ποτὲ μὲν ἐνέργειαν, ποτὲ δὲ πάθος; ἢ τοὺς Παραπληρωματικούς συνδέσμους, ὅστις ἐπληροφρήθη ὅτι δύναται αὐτογνωμόνως νὰ παραγεμίσῃ μ' αὐτοὺς τούτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς περιόδου;

Ἐνθυμούμαι, ὅταν ἐσπούδαζον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς πόσῃ ἀμηχανίαν μ' ἔφερον ἡ ὀνομαζομένη Γενικὴ ἀπόλυτος. Ἐὰν (ἔλεγον πρὸς ἑμαυτὸν) ἡ σύνταξις ἄλλο δὲν ᾖναι παρὰ συμπλοκὴ καὶ πρὸς ἄλληλα σύνδεσις τῶν μερῶν τοῦ λόγου, ἐκ τῆς ὁποίας γεννᾶται ὁ σημαντικὸς αὐτοτελής λόγος, εἰς αὐτὸν δὲν πρέπει νὰ εὐρίσκεται τί ποτε ἀπόλυτον, ἤγουν χωριστὸν καθ' ἑαυτὸ, καὶ μὲ τὰ λοιπὰ ἀσύνδετον. Τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι τὸ αὐτὸ καὶ λιθάριον ἢ ξύλον οἰκοδομῆς ἀσύντακτον μὲ τὴν ἄλλην αὐτῆς ὕλην. Ἐὰν ᾖναι ἐρρέμενον κατὰ γῆς, ὅσον ἤθελεν εἶσθαι πλησίον τῆς οἰκοδομῆς, δὲν εἶναι μέρος αὐτῆς· ἐὰν ᾖναι μέρος αὐτῆς, εἶναι ἐξ ἀνάγκης μὲ αὐτὴν συνδεδεμένον, καὶ ὄχι ἀπόλυτον. Εἰς τοῦτον τὸν στίχον,

Χρυσὸν λαλοῦντος ἅπας ἄπρακτος λόγος,

εὐρίσκονται δύο ἀσυνταξίαι κατὰ τὸ φαινόμενον. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ κατὰ τοὺς Γραμματικούς λεγομένη Γενικὴ ἀπολελυμένη «Χρυσὸν λαλοῦντος», ἢ δευτέρα «Ἄπρακτος λόγος». Ἀλλὰ ταύτην θεραπεύουσιν εὐλόγως οἱ Γραμματικοὶ λέγοντες ὅτι λείπει, ἤγουν ὑπονοεῖται ἔξωθεν, τὸ ὑπαρκτικὸν ῥῆμα, ἐπεὶδὴ τὸ ὀλόκληρον εἶναι, «Ἄπας λόγος ΕΣΤΙΝ ἢ ΓΙΝΕΤΑΙ ἄπρακτος». Εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, ἀλλ' ἐξαιρέτως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, πολλαὶ φράσεις εἶναι, εἰς τὸ φαινόμενον, ἀσύντακτοι, καὶ τρόπον τινὰ ἀκόλλητοι, διότι τὸ κόλλημα, ἤγουν τὸ μέρος ἢ μόριον τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον τὰς συνδέει δὲν φαίνεται καὶ αἱ τοιαῦται τῶν κολλημάτων ἀφάνειαι ὀνομάσθησαν Ἐλλείψεις. Τί δύσκολον λοιπὸν νὰ ὑπονοήσωσι τοιαύτην ἔλλειψιν καὶ εἰς τὸ «Χρυσὸν λαλοῦντος»; Εὐλογώτερον ἦτο νὰ ὀνομάσωσι τὴν γενικὴν ταύτην Ἐλλειπτικὴν προθέσεως, παρὰ νὰ μᾶς λέγωσι πλανῶντες καὶ πλανώμενοι ὅτι εἶναι Ἀπόλυτος.

Δύο εἶναι οἱ τρόποι, διὰ τῶν ὁποίων ἀνακαλύπτονται αἱ τοιαῦται ἔλλειψεις· ἡ σύγκρισις τῆς ἔλλειπου φράσεως μὲ φράσιν ἄλλην ὁμοειδῆ ὀλόκληρον, καὶ ἡ μεθερμηνεύσις τῆς αὐτῆς φράσεως, εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, τῆς ὁποίας διὰ τοῦτο (λέγω πάλιν) εἶναι ἀναγκαῖα ἡ μελέτη. Ὁ πρῶτος τρόπος εἶναι πολὺπρονος, εἰς ἐκείνας μάλιστα τὰς φράσεις, τὰς ὁποίας ἡ χρῆσις περιστάνει συνεχέστερον ἔλλειπτι-

κας παρὰ ἀνελλιπείς καὶ ὀλοκλήρους· μ' ὄλον τοῦτο μήτ' ἀδύνατος εἶναι, καὶ προξενεῖ καὶ ἡδονὴν εἰς τὸν ἐρευνητὰ, ὅταν ἀνακαλύψῃ τὸ ζητούμενον. Συγχρότερον ἴσως ἄλλου δὲν εὐρίσκεται ἡ νομιζομένη αὕτη Γενικὴ ἀπόλυτος, παρὰ εἰς τὰς φράσεις, ὅσαι σημαίνουσι χρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον συνέβη, ἢ ἐπράχθη τί ποτε. Οὕτω λέγομεν, παραδείγματος χάριν, «Βασιλεύοντος Δαρείου ἐπολέμησαν Πέρσαι πρὸς Ἕλληνας». Ἀλλὰ ταῦτας ὁ Ἡρόδοτος τὰς ἐκφέρει σχεδὸν πάντοτε μὲ τὴν Ἐπί πρόθεσιν, «Ἐπί Δαρείου βασιλεύοντος (1)». Ποῦ λοιπὸν ἔμεινεν ἀμφιβολία, ὅτι αἱ τοιαῦται φράσεις, ὡσάκις ἐκφέρονται χωρὶς προθέσεως, εἶναι ὄχι ἀπόλυτοι, ἀλλ' ἐλλειπτικαὶ τῆς Ἐπί, ἧτις σημαίνει χρόνον; Ἀλλ' ἡ αὕτη πρόθεσις ἔχει καὶ τὴν τοπικὴν σημασίαν τοῦ ἔμπροσθεν, οἷον, ὅταν λέγωμεν, «Ἐπί πολλῶν μαρτύρων». (Ἀκολουθεῖ.)

E I Δ Η Σ Ι Σ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ, ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ SAVARY.

Ὁ Savary, Συγγραφεὺς πολλῶν καὶ διαφόρων φιλολογικῶν περὶ Αἰγύπτου καὶ Ἑλλάδος ἐπιστολῶν καὶ ἐτέρων ποιημάτων, ἐγεννήθη ἐν Βιτρέ, πόλει τῆς Βρεττανίας, καὶ διέπρεψεν εἰς τὰς σπουδὰς του ἐν Ρέννη. Χωρὶς νὰ ἐπιληφθῶμεν τῶν πρώτων τοῦ βίου του χρόνων, θέλομεν σημειώσῃ μόνον ὅτι ἐνωρὶς διεκρίθη δι' ἐξόχου καὶ γονίμου φαντασίας, καὶ διὰ σπανίου διαγνωστικοῦ. Οὗτος ἤκμασε κατὰ τὸ 1776, ὅτε, ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι ἕξ ἐτῶν, ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ τρία ἔτη. Εἶχε προικισθῆ παρὰ τῆς φύσεως μετὰ διαπύρου ψυχῆς, καὶ ἡ ἐντύπωσις ἦν ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὸ θέαμα τῶν ἀνατολικῶν ἡθῶν ὑπῆρξε τοσοῦτον ζωηρὰ, καὶ τόσον ἰσχυρὸν τὸ ψέγητρον ὅπερ ἐδοκίμασε, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ ἀναγνώσῃ, χωρὶς ν' ἀποπλανηθῇ ὁ νοῦς του, τὰς ἰδιαιτέρας ἐπιστολάς ὅσας ἔγραψε πρὸς τινὰ τῶν οικειοτάτων αὐτοῦ φίλων, καὶ αἵτινες εἰσὶν αἱ αὐταὶ αἱ ὁποῖαι, μετ' ἄλλων ὑσέρων ἀναζητήσεων, ἐχρησίμωσαν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς περιηγήσεώς του. Τὰ τοιαῦτα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διαμονῆς του ἔτη ἀφιερώθησαν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν ἡθῶν καὶ τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης. Ὁ Κύριος Savary δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν συγγραμμάτων τῶν Σοφῶν καὶ τὴν ἐντελῆ γνώσιν ταύτης τῆς γλώσσης, ἀλλὰ, προσέτι, ἀπέκτησε τὸ καταλληλότερον μέσον ἵνα ὁμιλῇ

(1) Ἰδ. Πόρτ. Λεξικ. Ἰωνικ. λέξ. Ἐπί.

αὐτὴν ὀρθῶς καὶ εὐκόλως· τοῦτο δὲ, κατώρθωσε διηγούμενος συγχάκις τερπνὰ διηγήματα ἐν μέσῳ κύκλου συνηγμένων Ἀράβων, καὶ ὠφελούμενος τῶν σημειώσεων αὐτῶν κατὰ τε τὸν τόνον, καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων. Ἐνησχολήθη ὡσαύτως μετὰ ζήλου εἰς τὴν μετὰφρασιν τοῦ Κορανίου, συγγράμματος τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης, εὐφορον εἰς πολλοὺς συγγραφείς, καὶ ὅπερ, εἰσέτι, δὲν εἶχε γείνει γνωστὸν, εἰμὴ, διὰ τῆς ἀμόρφου μετὰφράσεως τοῦ Ryer, ὅστις ὑποστηρίξας τὰς ιδέας αὐτοῦ καὶ τὰς φράσεις ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῶν εἰκόνων, καὶ εἰς τὰς προεικονιζομένας τοῦ πρωτοτύπου ἐκφράσεις, οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν εἰμὴ, διὰ τῆς συλλογῆς ταύτης τῆς ἠθικῆς διαιρέσεως ἐν στιχουργίᾳ, νὰ ἀναπληρώσῃ μεγάλων καὶ εἰκονικῶν ἰδεῶν λόγον ἀκολουθήσαντα, καὶ βραψοφιδίαν ὀχληρὰν καὶ ἀηδιασικὴν. Παρόμοιον βιβλίον δὲν ἡδύνατο νὰ μεταγλωττισθῇ εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον ἀκριβῶς καὶ μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ χαρακτήρος, εἰμὴ, ὑπ' ἀνδρὸς, ὅστις, πολλὸν χρόνον διέτριψε μετὰ τῶν Ἀράβων, ὁ ὁποῖος, ἰδιαιτέρως, ἐσπούδασε τὰ ἤθη καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, καὶ συνεβουλεύθη τοὺς μωαμεθανοὺς διδασκάλους περὶ τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας ἀπῆντα εἰς τὸ πόνημά του. Καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ δὲ εἰς ἡμᾶς ἀφθεῖστα μετὰφρασις τοῦ περιέργου τούτου συγγράμματος εἶναι, πιστὴ ὅσον γλαφυρά. «Ἐμιμήθη, λέγει (1) αὐτός, ἐφ' ὅσον ἡδυνάμην, τὸ συμπαγές, ἐνεργητικὸν καὶ ὑψηλὸν ὕψος τοῦ πρωτοτύπου· καὶ ὅπως ἡ εἰκὼν παρομοιάζῃ τὸ πρωτότυπον, μετέφρασα αὐτὸ στίχον πρὸς στίχον.» Ὁ βίος τοῦ Μωάμεθ, περὶ οὗ ἐν προοίμιῳ διαλαμβάνει, τοσοῦτον ἀμερολήπτως ἐστὶ γεγραμμένος ὅσον φιλοσοφικῶς· ἴσως δὲν ὑπάρχει ἀληθεστέρα καὶ νοημονεστέρα σκιαγραφία τοῦ μεγάλου χαρακτήρος τοῦ πολεμικοῦ τούτου Ἀποστόλου, τῶν ἀρησκευτικῶν αὐτοῦ νόμων, καὶ τῆς ἐμβριθοῦς πολιτικῆς του· ἐπιτύχῃ ὁ ἀνὴρ, δὲν παριστᾷ, ὁμοιάζει ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον οἱ Prideaux, οἱ Boubainviers καὶ ὁ Turpin ἠθέλησαν νὰ μᾶς γνωσποποιήσωσι. Ἡ ἐπιτυχία ἦν ἔλαβε τὸ Σύγγραμμα τοῦτο, ἐνέπνευσεν τῷ Κυρίῳ Savary νέον τινα ζῆλον, καὶ κατὰ τὸ 1785 ἐπήνεγκε τὴν ἐκδόσιν τοῦ πρώτου τόμου τῶν περὶ Αἰγύπτου ἐπιστολῶν του. Ἡ ἀξιόλογος εὐφορία τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἀφρικῆς, ὁ πλοῦτος τῶν προϊόντων του, ἡ ἀρχαία μεγαλοπρέπεια τῶν μνημείων του ἔτυχον τότε συγγραφῶς ἱκανοῦ νὰ τὰ περιγράψῃ μετὰ τῶν βαθέων αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διεγείρωνται ἐκ τῶν μεγάλων τούτων ἀντικειμένων. Οἱ δύο τελευταῖοι τόμοι ἐδημοσιεύ-

(1) Προοίμιον περὶ Κορανίου.

θησαν ἀκολούθως, καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετεφράσθη πύραυλα εἰς διαφόρους γλώσσας. Περὶ τὰ τέλη τῶν 1786, ὁ Κ. Savary ἀνέλαβε, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ δραστηριότητος, πόνημα τοῦ ὁποίου τὴν σύνταξιν ἐπεχειρίσθη εἰς Αἴγυπτον! τοῦτο δὲ, ἦτο Γραμματικὴ καὶ Λεξικὸν τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν περιηγητῶν καὶ ἐμπόρων τῆς Ἀνατολῆς. Γεγονὸς, ὑπὸ τοῦ συνοδοιπόρου του μρτυρούμενον δεικνύει πόσον καλῶς ἐγίνωσκε ταύτην τὴν γλῶσσαν. Διαμένων ἐν Κρήτῃ, ἔλαβε συνέντευξιν ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας μετὰ τινος Πρίγκηπος τῆς Μέκκας, ὅστις περιηγεῖτο ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Πρίγκηψ οὐτος ἐθαύμασε τὸν νέον ξένον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε διεκήρυσεν ὅτι οὐδέποτε ἤκουσεν Εὐρωπαῖον ἐκφραζόμενον Ἀραβιστὴν τόσον εὐκόλως καὶ εὐφραδῶς. Ὁ κατὰ συνέχειαν καθησυχαστικὸς βίος δὲ ὁ Κύριος Savary διήγαγε μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν 1786, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐπομένου χειμῶνος, καὶ ἡ ἀδιάκοπος νοητικὴ ἐργασία, τὴν ὁποίαν ὑφίστατο, ἔβλαψαν καιρίως τὴν ὑγίαν του, καὶ τῷ ἐπροξένησαν ἔμφραξιν τῆς ὀπτικῆς ἐστίας. Ὀφελούμενος τοῦ ἔαρος μετέβη εἰς τὴν ἐξοχὴν ὅπως ἀναπαυθῆ καὶ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα θεραπευτικὰ μέτρα. Ἡ ἐκεῖσε ἀποκατάστασις του ὑπῆρξεν ἡ ἐποχὴ νέων πονημάτων ἐδόθη ὅλως εἰς τὴν σύνταξιν τῆς περιηγησεῶς του κατὰ τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὴν νῆσον τῆς Κρήτης, ὅπου διετέλεσεν ἐπὶ ἓν ἡμισυ ἔτος. Μόλις δύναται τις νὰ φαντασθῆ μετὰ ποίας διακαοῦς ἐνεργητικότητος ὁ μεγαλοφυῆς οὗτος ἀνὴρ ἐνησχολήθη ἐπὶ τοσοῦτους μῆνας παροξυνόμενος ἐκ τινων προσκομμάτων καὶ παρὰ προγενεστέρων κριτικῶν τῶν συγγραμμάτων του. Ἡ ἔμφραξις τῆς ὀπτικῆς ἐστίας ἀνεφάνη μετὰ τῶν συμπτωμάτων ἀρχαρίου ὑδρωπός. Τὰ μεγαλῆτερα ἱαματικὰ ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν, καὶ ὁμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τῷ ἀναχαιτίσωσι τὴν πρόοδον τοῦ κακοῦ τὸ ὁποῖον ἐπαισθητῶς ἐφθείρε τὰ σπλάγχνα του. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διατελῶν, ἐφθασεν εἰς Παρίσιον περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν 1788. Τὸ αἶσιον ἀποτέλεσμα τῶν ἱαματικῶν διεσώζεν αὐτῷ ἔχονος τι ἐλπίδος· ἀλλὰ παραχρῆμα, ἀφοῦ διεφάνησαν τὰ τρομακτικὰ συμπτώματα, ἀπέθανε τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1788, διατηρήσας μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τὴν ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματος, τὸ θάρρος καὶ τὴν ἡρεμίαν τοῦ χαρακτήρος του. Δὲν ἤθελε διόλου λυπηθῆ τις διὰ τὸν πρόωρον θάνατον περιηγητοῦ ὅστις, τοιαῦτα ἔδωσε δείγματα διὰ τὸν πρόωρον θάνατον περιηγητοῦ ὅστις, τοιαῦτα ἔδωσε δείγματα καὶ τῆς συναισθησεὶ τῆς ἀποδημίας του, ἐτελεύτησεν ὑποκύπτων εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς κλίσεως καὶ τοῦ πρὸς τὴν σπουδὴν ζήλου του. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κύριος Savary. Ἐλαβε τὴν εὐκαιρίαν, πρὶν ἢ ἀ-

ποθάνῃ, νὰ διαφυλάξῃ ἐπιμελῶς, σχεδὸν, ἀκεραίαν τὴν ἐντύπωσιν τῶν περὶ Ἑλλάδος ἐπιστολῶν του, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς συνέχειαι τῶν περὶ Αἴγυπτου. Ἡ κριτικὴ ὅσον αὐστηρὰ καὶ ἀν ἦναι, δὲν ἐξέλκει ἀποποιήθη τοῦ περιηγητοῦ τούτου προτέρημα λίαν σπάνιον, ὡς ἐκεῖνο τοῦ ἐνόειν ἀκριβῆς τι αἶσθημα μετὰ σχετικῶν παρατηρηθέντων γεγονότων καὶ διαγράψαι μετὰ τῆς ζωηροτέρας ἐνεργείας τὰς ἐξ αὐτοῦ διεγερθείσας ἐντυπώσεις. Ὅστις ἐέλῃ νὰ μάθῃ τὸν χαρακτῆρά του, ἅς ἀναγνώσῃ τὰ συγγράμματά του. Οὐδεὶς συγγραφεὺς ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ὑπάρχει περισσώτερον ἐκδοτος εἰς τοῦτ' μεταδοτικὸς παλμῶς τῆς καρδίας ἐναρέτου καὶ εὐαισθητοῦ ψυχῆς· ὑπῆρξε δὲ ὁ ἴδιος ἐν τῷ ἰδιωτικῷ αὐτοῦ βίῳ, ὅποσις, ἐν τοῖς συγγράμμασί του. Οὐδὲν τέχνασμα πρὸς τὴν βραδιουργίαν, φυσικὴ ἀποστροφή καθ' ὅλου ἐντεχνος, καὶ ὑπερβολικὴ ἐπιθυμία διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἡ φιλία του ἐστάθη πάντοτε εὐνοϊκὴ καὶ πλήρης σεβασμοῦ, ἠσθάνθη δὲ θερμῶς τὴν τιμὴν τῶν παρηγόρων περιποιήσεων ἅς ἐλάμβανε κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀσθένειαν. Καθ' ἣν ἰδίαν σιγμὴν πάντα ἐλπίς ἀπώλετο, αὐτὸς ὠμίλησε πρὸς τοὺς κατανυγμένους φίλους του μετὰ συγκινητικῆς ἀταραξίας· «Δὲν πρέπει νὰ λυπηθῆτε εἰσέτι, τοὺς εἶπεν, καὶ ὅτε δὲν βλέπω ὑπάρχει πλέον, ἄλλην παρηγορίαν δὲν βλέπετε ἔχει εἰμὴ ἐκείνην τοῦ ὅτι πρέπει νὰ μὲ ἐνθυμηθῆτε.»

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐδημοσιεῖθη μικρὸν μυθιστόρημα μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Ἀραβικῆς, καὶ ἐπιγραφόμενον· *Les Amours d'Anas-Eloujoud et de Ouardi*, ἐν ᾧ εὐκόλως διαγινώσκειται ὁ γλαφυρὸς κάλαμος τοῦ συγγραφέως. Εἰς τὰς ἐν Αἴγυπτῳ περιηγήσεις του, εἶχε συλλεξεί πολλὰ μυθώδη περὶ τοῦ γένους τούτου διηγήματα, τὰ ὅποια, κατὰ πρῶτον, ἤρχισε νὰ μεταφράξῃ ὅπως οἰκιακὴν ἀποκατάστησιν ταύτην τὴν γλῶσσαν καὶ ὦν ἐντελής συλλογὴ θέλει ἐκδοθῆ μίαν ἡμέραν. Ἐν τοῖς χειρογράφοις αὐτοῦ εὐρέθησαν τ' ἀπομνημονεύματα τῶν μεταφράσεών του, τὰς ὁποίας δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ. Ἀφοῦ ἀναγνώσῃ τις τὰ περὶ τοῦ Κ.ου Savary θέλει, ἀναμφιβόλως, λυπηθῆ, διότι ὁ πρόωρος αὐτοῦ θάνατος τὸν ἀπέτρεψε τοῦ νὰ δημοσιεῖσῃ εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον τὴν ἐνδιαφέρουσαν ταύτην συλλογὴν. (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἐπαμινώνδου Γ. Ἀνίνου Κεφαλλῆνος).

ΠΛΗΘΥΣ ΚΑΙ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΤΩΝ ΕΜΨΥΧΩΝ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ.

Καίτοι μεγίστη ἐστὶν ἡ ἡδονὴ ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ἐνύλου κόσμου, τοῦ κόσμου τούτου ἐκείνου, τοῦ περιελείοντος τὸ σύστημα τῶν σω-

μάτων εις δ' ἡ φύσις τοσοῦτον ἐπιδειξίως ἀπειργάσατο τὸν ὄγκον τῆς νεκρᾶς ὕλης, καὶ τὰς πολυειδεῖς σχέσεις ἄστινας τὰ σώματα ταῦτα πρὸς ἄλληλα συνάπτουσι, μάλα θαυμαστόν τι καὶ ἐπληκτικὸν διορθᾶται ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ἐνοργάνου κόσμου, τοῦ κόσμου δηλονότι ἐκείνου τοῦ περιλαμβάνοντος ἅπαντα τὰ ζῶα ἄπερ πληροῦσι πᾶν τοῦ σύμπαντος μέρος. Ἐὰν ἐρευνήσωμεν τὰ μέρη ἐκεῖνα τοῦ ὕλικου κόσμου, ἄπερ ἐγγυτέρω ἡμῖν κείμενα, ὑπόκεινται κατὰ συνέπειαν εἰς τὰς ἡμετέρας παρατηρήσεις, καὶ ἀνακρίσεις, ἐκπλήξεως ἄξιον ἐστὶ ἵνα λογισθῶμεν τὴν ἀπειρίαν τῶν ζώων, ἐξ ὧν βρῦθει ὁ κόσμος οὗτος. Πᾶν μέρος ὕλης ἐπιπλήθει, πᾶν ἀναθάλλον φύλλον γέμει κατοίκων, οὐδ' ἐν μόνον μέρος ἐνεσσι ἐν τῷ σώματι τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἄλλου ζώου, ἐν ᾧ ὁ ὀπλισμένος ὀφθαλμὸς νὰ μὴ ἀνακαλύπτῃ μυριάδας ἐμφύχων κτισμάτων. Ἡ τῶν ζώων ἐπιφάνεια, ἐπικαλύπτεται μὲ ἕτερα ζῶα, ἅτινα εἰσὶν ὁμοίως ἢ βάσις ἄλλων ἀπ' αὐτῶν βιοτευόντων ζώων, καὶ ἐν τοῖς στερρότεροις εἰσέτι σώμασι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μαρμαρῷ εὐρίσκουμεν ἀπειραριθμούς ὀπάς καὶ κοιλότητας βρυθούσας τοσοῦτω ἀδιοράτων κατοίκων, ὥστε ματαίως ὁ γυμνὸς ὀφθαλμὸς ἤθελε ζητήσει αὐτὰς νὰ ἀνακαλύψῃ. Ἐὰν τὰ βλέμματα ἡμῶν ἐπὶ τῶν μεγαλειτέρων τῆς φύσεως μερῶν στρέψωμεν, ὀρῶμεν θαλάσσας, λίμνας, ποταμούς ἀναριθμητὰ εἶδη ζώωντων πλασμάτων προαγούσας. Πᾶν ὄρος, λίμνη ἔρημος καὶ δάσος ἀφθόνως πληροῖ πτηνῶν καὶ ζώων, ἕκαστον δὲ μέρος τῆς ὕλης χορηγεῖ τὰ χρεῖώδη καὶ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια, τοῦ ἐν αὐτῷ ἐνοικούντος πλήθους. Ἐντεῦθεν, ὁ αὐτῶν πολλῶν κόσμων συγγραφεὺς ἐξάγει ἀξιόλογον ἀντικείμενον περὶ τοῦ οἰκισμοῦ ἁπάντων τῶν πλανητῶν, καθότι παρίσταται ὡς ἀληθῶς πιθανώτατον διὰ τῆς λογικῆς ἀναλογίας, ὅτι ἐὰν οὐδὲν ἐκ τῶν γνωστῶν ἡμῖν μερῶν τῆς ὕλης μένη ἔρημον καὶ ἀνοφελές, τὰ μεγάλα ἐκεῖνα κτίσματα τὰ τοσοῦτω ἡμῶν ἀφιστάμενα, ὀφείλει ἵνα ὧσι οὐχὶ παντέρημα καὶ ἀκατοίκητα ἀλλὰ μᾶλλον ἐνοικούμενα ἀπὸ ὄντα κατὰ ἄλληλα τῇ σχετικῇ τούτων ἕσει. Τοιαύτη ἄπειρος ἀγαθότης ὑπάρχει ἐν αὐτῇ τῇ τόσῳ μεταδοτικῇ φύσει, ὥστε φαίνεται τερπομένη ἐν τῷ ἀπονέμειν ὑπαρξίν παντὶ πασιδὴποτε τάξεως, καταληπτῶ ὄντι. Ὑπάρχουσιν ἐμφύχια κτίσματα, μόλις μικρὸν τῆς νεκρᾶς ὕλης ὑπέρτερα, ἀρκεῖ δὲ μόνον ἵνα ποιηθῶμεν μνειάν τῶν ὁμοίων κωνικῶ σχήματι ὀστρακοφόρων ἐκείνων εἰδῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας πολλῶν βράχων φυομένων, καὶ ἀποθνησκόντων εὐθύς ἅμα ἐκ τῆς ἐν ἣ προάγονται ἕσεως ἀποσπωμένων. Ὑπάρχουσιν πλεῖστα ἕτερα πλάσματα ὀλίγον τούτων διαφέροντα, ἄπερ κέκτηνται τῶν μόνων αἰσθήσεων τῆς τε ἀφῆς καὶ τῆς γεύσεως· ἕτερα ἅτινα ἐπιπροσθέ-

τουσι τὴν τῆς ἀκοῆς, ἄλλα τὴν τῆς ὀσφρήσεως καὶ ἕτερα τῆς θράσεως.

Θαυμάσιον τῷ ὄντι παρίσταται, ἐὰν διασκεφθῶμεν τὴν διὰ τινος ἐξαισίου ποικιλίας εἰδῶν βαθμιαίαν ὕδευσιν τῆς προόδου τοῦ ἐνοργάνου κόσμου, πρὶν ἢ πλάσμα τι ἀποτελεσθῇ ἐντελές· καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς αἰσθήσεις· καὶ μεταξὺ αὐτῶν εἰσέτι, ἐστὶ τοιοῦτός τις ἀλλοῖος βαθμὸς τῆς τῶν αἰσθήσεων ἐντελείας ἃς ζῶντι ἀπολαύει ὑπεράνω ἄλλου τινός, ὥστε καίπερ εἰς διάφορα ζῶα ἢ αἰσθησις διακρίνεται διὰ τοῦ αὐτοῦ κοινου ὀνόματος, οὐχ ἦττον ὁμοῦ, δεικνύται διαφόρου σχεδὸν φύσεως. Ἐὰν ἀκολούθως, ἐμβλέψωμεν εἰς τὰς πολυειδεῖς ἐσωτερικὰς τελειώτητας τῆς τε ἐμπειρίας καὶ ἀγχινοίας, εὐρίσκουμεν ἐξ ἴσου, τὰ πλάσματα ταῦτα ἀνεπαίσθητως κατέχοντα πρὸς ἄλληλα ἀνωτέραν βαθμίδα, καὶ δεχόμενα ἐπιπρόσθετόν τινα πρόοδον συμφώνως πρὸς τὸ εἶδος εἰς δ' αἰ τελειώτῃται αὐταὶ ἔχονται. Αὕτη ἢ ἐν τῇ φύσει πρόοδος τοσοῦτον ἐστὶ βαθμιαία, ὥς τὸ ἐντελέστερον κατωτέρας τινός τάξεως, ἐστὶν ὡς ἐγγίσα παραπλήσιον τῷ ἀτελεστάτῳ τῆς ἀμέσως μετ' αὐτὸ ἀνωτέρας. Ἡ δαψιλῆς καὶ ὑπεράφθονος ἀγαθότης τοῦ Ἰπερτάτου ὄντος οὐτινος τὸ ἔλεος καταπέμπεται ἐφ' ἀπάσοις τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, σαφῶς δεικνύται, ὡς ἀνωθι ὑπανίχνηται, ἐκ τοῦ ὅτι ἐποίησεν, ὀλιγίστην ὕλην, ὅση τοῦλάχιστον ὑπὸ τὰς γνώσεις ἡμῶν περιέρχεται, μὴ ἐπιβούρουν ζωῆς· οὐδὲ ἐστὶν ἐλάσσων ἢ ἀγαθότης αὐτοῦ ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἢ ἐν τῇ πληθύνει τῶν ἐμφύχων κτισμάτων. Ἐὰν ἐν μόνον εἶδος ζώων ἤθελε ποιήσει, οὐδὲν τῶν λοιπῶν ἤθελεν εὐφρανθῆ τὴν τῆς ὑπάρξεως εὐδαιμονίαν, ὅθεν, διέκρινεν ἐν τῇ πλάσει αὐτοῦ πάσαν τάξιν ζωῆς, πάσαν δεκτικότητα ὄντος. Τὸ μεταξὺ φυτοῦ καὶ ἀνθρώπου ἐνουπάρχον τῆς φύσεως χάσμα, ἐστὶν ἅπαν ἔμπλεον παντοδαπῶν πλασμάτων ὑπερεχόντων ἀλλήλων διὰ τοιαύτης πρὸς τὴν πρόοδον ἀνέτου καὶ κλιμακωτῆς οὕτως εἰπεῖν ὀδεύσεως, ὥς ἢ ἐκ τοῦ ἐνός πρὸς τὸ ἕτερον εἶδος βραχὺς πρὸς μετὰ θάσιν διάσσεις, ἐστὶ σχεδὸν ἀνεπαίσθητος. Τοῦτο τὸ μεσολαθεῖν διάστημα ἐστὶν οὕτω δέοντως διευθετημένον, ὥς δὲν ὑπάρχει σχεδὸν μέρος ὀρατὸν, ὅπερ νὰ μὴ ἀπαρτίξῃ μέχρι τινός, μέρος τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου. Ἐὰν ἢ κλίμαξ τῶν ὄντων ὑψούται διὰ τοιαύτης κανονικῆς προόδου ἄχρις αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, δυνάμεθα ἐξ ἕως ἀναλογίας νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι αὕτη χωρεῖ βαθμιαίως μέχρι τῶν ὄντων ἐκείνων ἅτινα εἰσὶν ἀνωτέρας τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, ἀφίνοντες ὁμοῦ ἀπέραντον κενὸν ἢ διάστημα μεταξὺ τοῦ πλασθέντος Ἰπερτάτου ὄντος καὶ τῆς παραγαγούσης αὐτὸ Δυνάμεως. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ τῶν ὄντων, οὐδὲν ἐστὶ τοσοῦτω θαυμαστὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει ὅσον δ' ἄνθρωπος, ὅς τις πληροῖ τὸ μέσον διάστημα μεταξὺ τῆς ζωῶδους καὶ

νοερά; φύσεως—του ὄρατου καὶ ἀοράτου κόσμου· εἰς τρόπον ὥστε ἐκεῖνος ὅστις ὑπὸ μίαν ἐποψιν συγκοινωνῶν μετ' Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων δύναται νὰ ἀτενίσῃ ἐν Παντέλειον ὄν ὡς Πατέρα του, καὶ τὰς ἀνωτέρας τῶν Πνευμάτων τάξεις ὡς ἀδελφούς του, δύναται ὑπ' ἄλλην ἐποψιν νὰ εἴπῃ πρὸς τὴν φ θ ο ρ ἄ ν «Σὺ εἶ ὁ πατήρ μου» πρὸς δὲ τὸν σκώληκα «Σὺ εἶ ἡ μήτηρ μου καὶ ἀδελφὴ μου.»

(Ἐκ τῶν τοῦ Addison ὑπὸ Σπυρ. Δ. Μάργαρη).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΛΟΙΜΟΥ

ἐνσκήψαντος ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1348.

(Μετὰφρασις).

ὑπὸ Κωνσταντίνου Διονυσίου Καλοντζιζοπούλου.

Διέτρεχεν ἤδη τὸ χιλιεστὸν τριακοστὸν ὄγδοον ἔτος ἀπὸ τῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ Ἐνσάρχου οἰκονομίας, ὅτε ἐν τῇ περικλεεῖ πόλει τῆς Φλωρεντίας, ὠραιότερα ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην Ἰταλικὴν πόλιν, ἐνέσκηψεν ὁ θανατηφόρος λοιμὸς, ὁ καταπεμφθεὶς ἐπὶ τῶν βροτῶν ὑπὸ δικαίας τοῦ Θεοῦ παροργίσεως πρὸς βελτίωσιν ἡμῶν, ἕνεκα ἀθεμιτῶν πράξεων ἡμῶν αὐτῶν, ἢ τῶν ἡμετέρων προπατόρων. Οὗτος ἤρξατο μαινόμενος εἰς τὰ Ἀνατολικά μέρη, ἀφήρπασε πλείστους ὄσους ζῶντας, ἐπεξερχόμενος δὲ ἀκατασχέτως ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐγκατέσκηψεν δυσυχῶς εἰς πᾶσαν τὴν Δύσιν. Ματαίᾳ ἀπέθανεν πᾶσα σοφία καὶ ἀνθρώπινος πρόνοια, διόπερ ἐπὶ τούτῳ ἐπετάγησαν στρατιῶται ὅπως καθάρωσι τὴν πόλιν ἐκ πολλῶν μισμμάτων, κωλύοντες τὴν κοινωνίαν τῶν ἀσθενῶν, πλείσται συμβουλαὶ ἐδόθησαν πρὸς διάσωσιν τῆς υγείας, ὡς ἐπίσης οὐδ' ὀλίγαι δεήσεις οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλ' ἀλλεπαλλήλως, καὶ διορισθεῖσαι λιτανεῖαι, καὶ ἱκατεύσεις ἐτελέσθησαν τῷ Θεῷ ὑπὸ θεοφίλων ἀτόμων. Ἐρχίζεν ἤδη τὸ ἔαρ τοῦ προλεχθέντος ἔτους, συνάμα δὲ καὶ ὁ λυμεῶν ἐξετόξευεν μανιωδῶς τὰ ἰώδη αὐτοῦ βέλη μετ' ἀλλοίου τινὸς νεωτερισμοῦ πᾶν ἀνομοίου τῷ τῆς Ἀνατολῆς, τὸ αἷμα ἐκάστου κατέρρεεν ἐκ τῆς ῥινός, καὶ τοῦτο ἀναπόφρευκτον ἦτο διάγγελμα τοῦ ἀναποδράστου θανάτου του. Κατ' ἀρχὰς ἀνεβλάσανον τοῖς ἀνδράσι ὡς καὶ ταῖς γυναῖξι πρήσματά τινα, ὑπὸ τὸν βουβῶνα ἢ τὴν μασχάλην, τῶν ὁποίων τινὰ ἠΰξανον ὡς ἐν γνωστὸν μῆλον, ἢ ὡς ὦν, εἰς ἄλλους μὲν περισσότερον, εἰς ἄλλους δὲ ὀλιγώτερον ταῦτα δὲ ὠνομάζοντο παρὰ τῶν πολλῶν ἐξοιδήματα. Ἐκ τῶν δύο δὲ προδηλωθέντων μερῶν τοῦ σώματος ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὸ προαφηγηθέν

θανατηφόρον οἴδημα διεσπείρετο καὶ ἐξήρχετο πανταχοῦ ἀδιακρίτως, καὶ ἰδοὺ σὺν τούτοις ἡ ἀνωαγγελθεῖσα ἀσθένεια μετεμφιέννυτο εἰς νωπὰς ἢ πελιδνάς κηλίδας φαινομένης εἰς τοὺς βραχίονας, ἢ εἰς τοὺς μηρούς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ σώματος, καὶ τοῖς μὲν, μεγάλαι καὶ σπάνιαι, τοῖς δὲ, σμικραὶ καὶ ἀραιαί. Ὡς δὲ ἐκ πρώτης ὕψεως τὸ οἴδημα ἦτο ἀναμφίλεκτος ἀπόδειξις τοῦ μέλλοντος ὅσον τάχιον θανάτου του, παρομοίως ἦσαν αὐταὶ πρὸς πάντα τὸν ἐπισκεπτόμενον. Πρὸς θεραπείαν τῶν τοιούτων νοσημάτων οὔτε παραίνεσις ἰατροῦ οὔτε ἐνδειγχεῖα οὐδενὸς ἠπιάματος ἐδεικνύετο ἐνεργούσα καὶ ἐπιδίδουσα· καὶ δὴ, ἢ διότι ἡ νόσος αὕτη ἦτο εἰσέτι κεκαλυμμένη ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἀδηλίας, ἢ διότι ἡ ἀπειρία τῶν ἰατρῶν (τῶν ὁποίων, ἐκτὸς τῶν ἐπιστημόνων, τῶν θῆλαιων ὡς ἐπίσης, τῶν ἀρρένων, μὴ λαβόντων ποτὲ οὐδεμίαν παιδείαν ἰατρικῆς, μόνον τοῦτο ὑπῆρχε μέγας τις ἀριθμὸς) ἠγνόει ἐκ τίνος αἰτίου προήρχετο καὶ ὡς ἐκ τούτου μὴ διαλλογιζόμενοι ὀρθῶς, οὐ μόνον ὀλίγοι δὲν ἰατρῶντο ἀλλὰ σχεδὸν ὅλοι μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν προρρήθέντων τεκμηρίων, ἀπέθνησκον τὶς πρῶτος τὶς ἔσχατος καὶ οἱ πλείστοι ἄνευ πυρετοῦ ἢ ἄλλου συμβάντος. Ἐγένετο δὲ ὁ λοιμὸς οὗτος ἰσχυρότερος ἕνεκεν ὅτι ὄρμα ἀπὸ τῶν ἀσθενῶν πρὸς τοὺς ὑγιεῖς μετὰ τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἐνεργείας, ἦν τινα ἐμποιεῖ τὸ πῦρ πρὸς τὰ δασρὰ καὶ ἠλειμένα πράγματα ὅσον πλέον εἰσὶν ἐγγύτερα. Ὁ ὀλεθρος ἐπολυπλασιάζετο, καθάπερ οὐ μόνον ἢ μετὰ τῶν ἀσθενῶν ὀμιλία καὶ ἀναστροφή ἐμόλυνε τοὺς ὑγιεῖς, καὶ ἐγένετο πρόξενος τοῦ κοινοῦ θανάτου ἀλλ' ἐπίσης καὶ αὐτὸ τὸ ψάλαγμα τῶν ἐριούχων, ἢ ἡ πρόσαψις ἐκάστου μολυνθέντος ἢ χρασθέντος ὑπὸ τῶν νοσοῦντων, ἐδείκνυε ὅτι ἡ νόσος ἐκείνη ἀφήρπαζεν τὸν ἀπτόμενον. Φοικαλέον ἐς τὸ ρηθισόμενον μόνον νὰ τὸ ἀκροαζῆται τις, ὅπερ εἰ δὲν ἤθελε θεωρηθῆν ὑπὸ τῶν ἀλανθᾶσων ὁμμάτων τῶν πολλῶν καὶ τῶν ἐμῶν, μόλις ἐτόλμων νὰ τὸ πιστεύσω, οὐχὶ ὅμως νὰ τὸ δημοσιεύσω παρ' οἰοδῆποτε ἀξιοπίστου ἤθελε τὸ ἀρυσθῆν. Τηλικαυτὴ ἦτο ἡ ἰσχύς τοῦ προρρήθέντος λοιμοῦ πρὸς ἐπικόλλησιν τοῦ ἐνός πρὸς τὸ ἄλλον, οὐ μόνον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τοῦτο ὅπερ ἐστὶ ὑπὲρ πάντων ἀνώτερον, συνεχῶς ἐγένετο πρόδηλον, τὸ πρᾶγμα τοῦ ἀσθενοῦς ζῶντος ἢ ἀποθανόντος ἐκ τοιαύτης ἀσθενείας, ἀπτόμενον ὑπ' ἄλλου ζῶου ἐκτὸς τῶν ἀνθρώπων οὐ μόνον ἤθελε μολυνθῆν ἐκ τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀκαρεῖ ἤθελεν ἀποθάνειν. Περὶ οὐ οἱ ὀφθαλμοί μου (ὡς πρὸ μικροῦ προεβρέθη) ἱκανοποιήθησαν ἀρκούντως ὑπὲρ ποτε. Πένης τις ἀποθανῶν ὑπὸ τοιαύτης ἀσθενείας καὶ ῥιφθέντων τῶν ἐπαιτικῶν ῥακῶν του ἐπὶ τῆς δημοσίου ὁδοῦ προσῆλθον ἐπ' αὐτῶν

δύο χεῖροι, καὶ ἐκ πρώτης εἰσβολῆς ἐφώρμησαν, κατὰ τὸ ἔθος των, ἐπ' αὐτῶν μὲ τὸ ῥύγχος, εἶτα δὲ μὲ τοὺς ὀδόντας σείοντες αὐτὰ εἰς τὰς παρεῖας, ἐν βραχεῖ δὲ χρόνῳ μετὰ τινα ἐμπλοκὴν, περιέπεσον χαμαὶ ἐπὶ τῶν κακῶς ἐλκυθέντων ῥακῶν. Παρ' ὧν καὶ ἀπ' ἄλλων ὁμοίων αὐταῖς ἢ μεγαλύτερων διηγείροντο ἀλλεπάλληλοι φόβοι καὶ φαντάσματα εἰς τοὺς ἀπολειφθέντας ζῶντας καὶ σχεδὸν πάντες εἰλκύνοντο ὑπ' ἐνὸς σκληροῦ τέρατος ὅπερ ἦτο, ἢ ἀπομάκρυνσις καὶ ἢ ἀπόφευξις τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ πράττοντες οὕτως οἴοντο καθ' ἑαυτοὺς ὅτι ἐξησφάλιζον τὴν ἑαυτῶν υγίειαν. Ἦσαν ἄλλοι οἵτινες διεδήλουν, ὅτι ἢ μετριά ζῶν καὶ ἢ ἐγκράτεια πάσης ἀκολασίας μεγάλως ἐσφατεύετο κατὰ τοιοῦτου νοσήματος καὶ σχηματίζαντες ὁμάδα, κεχωρισμένοι τῶν ἄλλων διήγον· συνήχθησαν δὲ καὶ ἔμενον ἐγκλειστοὶ εἰς ἐκείνας τὰς οἰκίας ἐν αἷς οὐδεὶς ἀσθενης ἐτύγγανε· ἵνα δὲ ἐνδιαιτῶνται καλλιώτερον, ἔτρωγον ἀβρὰ ἐδέσματα, ἔπινον δὲ οἶνους ἐκλεκτοὺς, ἀποφεύγοντες τὴν ἀκρασίαν καὶ ἀποφεύγοντες τὴν τῶν ἐκτὸς ὁμιλίαν, ἀρνούμενοι καὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόασιν τῶν ἐξωτερικῶν εἰδήσεων, ἢ ἀσθενειῶν, ἐνδιατρίβοντες μὲ παιανίζουσαν μουσικὴν καὶ μὲ ἐκείνας τὰς ἡδονὰς ἃς ἠδύνατο ν' ἀπολαύσωσι. Ἄλλοι ἐλκυόμενοι ὑπ' ἀντιθέτου πεποιθήσεως ἐπεδοκίμαζον τὴν οἰνοποσίαν, τὰς ἡδονὰς, τὰς περὶ τὴν πόλιν ἐκδρομὰς ὑπ' ἠρώδων συνοδευόμενας, τὴν κόρῃσιν παντὸς ὀρεκτοῦ, καὶ πᾶν τι δυνάμενον νὰ τοῖς ἐμποιήσῃ εἰς κάθε συμβᾶν γέλωτα καὶ ἀσεισμόν, οὕτως δὲ, κατὰ τὸ λέγειν αὐτῶν, ἔπραττον τὸ κατὰ δύναμιν, ἐπορεύοντο ἀπαυστὶ ἡμέραν καὶ νύκτα ὅτε μὲν εἰς ἐν οἰνοπωλεῖον, ὅτε δὲ εἰς ἕτερόν τι πίνοντες ἀκρατῶς καὶ ἀκριτί· πολλὰ δὲ πλείονα τούτοις ἔπραττον εἰς τοὺς τῶν ἄλλων οἴκους, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ ὅπως ἀκρασθῶσι πράγματα προξενουῦντα ἡδονὴν καὶ τέρψιν. Καὶ ἐπειδὴ ἠδύνατο νὰ πράττωσι τοῦτο εὐχερῶς, καθάπερ ἕκαστος (μὴ ἐλπίζων νὰ ἐπιζήσῃ ἐπὶ πλέον) εἶχε ὡς ἑαυτὸν, καὶ τὰ πράγματά του ἐγκαταλειμμένα, ἐξ οὗ καὶ αἱ πλείους τῶν οἰκιῶν κατήντησαν κοιναί, ὁ δὲ ξένος ἐχράτο αὐταῖς ὡς εἰ ἔπραττε τοῦτο ὁ ἀληθὴς δεσπότης, καὶ μεθ' ὅλης ταύτης τῆς ὀμῆς προαιρέσεως ἀεὶ οἱ νοσηλευόμενοι ἐφευγον καθόσον ἠδύνατο. Ἡ αἰδέσιμος θεσμοθεσία τῆς πόλεως μας, τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων, ἐφθασεν εἰς ἔσχατον οἶκτον καὶ ἔνδειαν ἐξέπεσεν καὶ παρελύθη εἰς τοὺς πρέσβεις καὶ εἰς τοὺς λειτουργοὺς αὐτῶν, οἵτινες ὡς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἦσαν ὅλοι ἢ θανόντες ἢ ἀσθενεῖς ἢ ἐστερημένοι οἰκογενείας, καὶ ἐκ τούτου ἔμενον ἀπρακτοὶ· ἐπιτρέπετο δὲ εἰς ἕκαστον νὰ ὑπηρετῇ κατ' ἀρέσκειαν. (Ἀκολουθεῖ).

ΚΑΡΟΛΟΣ Ο ΜΟΧΘΗΡΟΣ.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

Καρόλου Γκ. Βροσδισκ.

I

Ἦτον ἡ 25 Ὀκτωβρίου 1356, ὅταν, περὶ τὸ σκίῳφος, τρία άτομα, περιτυλιγμένα εἰς τὸ θαυότερον μυσῆριον, ἐξέβαινον ἐκ καλύβης τινὸς ἀλιέων κειμένης ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Βρυνημόντης.

Ἐν αὐτῶν, κατευθυνθὲν πρὸς συστάδα τινὰ ἰτεῶν, ἔλυσε δύο ἀνδραλουσίους ἵππους, οἵτινες προσδεδεμένοι ἔβοσκον ἡσύχως, κεκρυμμένοι ἀπὸ τὸ βλέμμα τῶν διαβατῶν ἐκ τοῦ συνηρεφοῦς δρυμῶνος, καὶ τοὺς ὠδήγησε πρὸς τοὺς δύο συνεταίρους του, οἵτινες πάραυτα ἀνεπήδησαν ἐπὶ τοῦ ἐφιππείου· μεταταῦτα διευθυνθέντες εἰς ζενὴν τινα δίοδον παρὰ τὴν καλύβην, τὸν ἠκολούθησαν σιωπηλῶς χαλιναγωγούμενοι τὸ βῆμα τῶν ζῶων σύμφωνα πρὸς τὸ ἐδικόν του. Ἰδδευον οὕτως πολὺν ὥραν διὰ ζενῆς τινος καὶ βορβορώδους ὁδοῦ, προφυλαττομένης ἀπὸ πυκνοῦς φραγμοῦς, ἐκτεινομένους κύκλω· ὅταν ὁ μὲν ἐκ τῶν ἵππέων ἀνατείνας τὴν κεφαλὴν, τὴν ὁποίαν εἶχε κεκλιμένην ἐπὶ τοῦ στήθους, ὡς βυθισμένος εἰς βαθεῖς διαλογισμοὺς, καὶ προσηλῶν αὐστηρῶς τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ ὀδηγοῦ τὸν ἐφώνησε·

—Ἐἴ! χελοφαρᾶ κύτταξέ με ὀλίγο.

Ὁ ἀλιεὺς ἀνεσκίρτησε καὶ ἐστράφη πρὸς αὐτούς.

—Μ' ἐνόησες δά; ἕνας ὠραῖος χρυσοῦς κάρολος (1) σὲ περιμένει, ἂν μετὰ μίαν ὥραν μᾶς ὀδηγήσῃς σώους καὶ υγιεῖς εἰς τὸ δάσος τοῦ Ὀαζῦ, ἢ δέκα μαστιγώσεις μὲ τοῦτο τὸ ἀγρίστρι ἂν μᾶς σύρῃς εἰς τινα ἐνέδραν.

Οὔτω λέγων ἔκαμνε νὰ φεγγοβολῇ ὑπὸ τὸν μανδύαν του ἐν δαμασκηνὸν ξίφος.

Σφοδρὸς τρόμος ἐκυρίευσε τὰ μέλη τοῦ ὀδηγοῦ, μὴ τολμήσαντος ν' ἀρθρώσῃ λέξιν.

Οἱ δύο ἵππεις τὸν ἠκολούθησαν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀνταλάσσοντες ἐκ διαλειμμάτων μεταξὺ αὐτῶν διακεκομμένας τινὰς λέξεις εἰς διάλεκτον ἀκουομένην ἀφεύκτως τὸ πρῶτον ἀπὸ τοὺς τόπους ἐκείνους.

Ἡ κατηφὴς καὶ σιωπηλὴ ὄψις τῶν δύο τούτων μοναδικῶν ἀτόμων, ἢ ζέσις μεθ' ἧς ἐκέντριζον τοὺς ἵππους των, ἢ μυσηριώδης συμπεριφορὰ των, ἢ σιγὴ τῆς νυκτὸς ἧτις ἀεῖποτε πλέον ἐπρόκοπτε καὶ τελευταῖον ἢ κατάμαυρος καὶ ἀπαίσια θέα τῆς τεσματώδους ἐκείνης

(1) Εἶδος νομίσματος.

τοποθεσία; ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπροχώρουν, εἶχόν τι τρομακτικὸν καὶ διαβολικὸν ἀνάγκασον ἔπειτα τὸν ὁδηγὸν των ὅπως ἐπισπευδῆ τὸ βῆμα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀντὶ νὰ πρόξενον προθυμίαν αἱ λαμπραὶ ὑποσχέσεις τῶν δύο ἐκείνων ἀνδρῶν, ἐνεποίουν μᾶλλον φόβον, μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τινος αἰσθήματος φρίκης ἰδιάζοντος εἰς τὰς κοιὰς καὶ δεισιδαίμονας ψυχάς. Ὅσῳ μεγιλήτερος καθίστατο ὁ τρόμος του, τόσῳ ταχύτερον ἔτρεχε. Ὁλος κατάρρυτος ἐκ ψυχροῦ ἰδρώτος προέβαινε πάντοτε περισσότερον χωρὶς νὰ κυττάζῃ περίξ αὐτοῦ καὶ οἱ ἵπποις ἐνάσμενιζόμενοι εἰς τὴν ταχύτητα ταύτην τὴν ὁποίαν ἐξελάμβανον ὡς ζῆλον, ἐπτερίζον ἐπὶ μᾶλλον τοὺς κέλητάς των, αὐξάνοντες οὕτω διττῶς τὴν ἀδημονίαν τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου. Τὸ ἔσχατον φῶς τῆς ἡμέρας εἶχε ἤδη ἐκλείψει ὁ κώδων τῆς ἐσπέρας ἐσήμανε τὸ Χαῖρε Μαρία, ἱκαμάται ἀνυψοῦντο ἐκ τῆς λίμνης ὅπως ἀποκρύψουν ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον βλέμμα καὶ οἰκίας καὶ καλύβας, καὶ δένδρα καὶ κώμας.

Μακρόθεν διακρίνοντο εἰσέτι φῶτα εἰς τὰ παράθυρα μεμονωμένης τινὸς οἰκίας, ἐπὶ τέλους ἐνύκτωσε ἐντελῶς καὶ ζοφωδῶς.

—Μὰ τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον τῆς Κομποτέλλης Ροδριγυέ,—ἔλεγαν ὁ προπορευόμενος ἵππευς, καθότι ἡ διόδος ἀπέβαινε στενωτέρα διὰ δύο ἵπποις—δὲν βλέπω οὔτε ἀκούω πλέον τὸν αἰλουρον ἐκείνον ὅστις καταρχὰς μοῦ ἔτρεχε τόσῳ γοργῶς ἔμπροσθεν.

—Μήπως μᾶς ἔφυγε, Φερνάνδε;

—Ὁχι, Ροδριγυέ, δὲν τολμᾷ ἐκεῖνος ὁ ἀνανδρος. Ἐὰ ἦνε πλέον ἔμπρός τρέχει ὡς δαιμονισμένος.

—Ἐἴ! Δὸν Γκισλάνε, ποῦ εἶσαι λοιπὸν, μήπως ἔπεσες εἰς τὴν λίμνην διὰ νὰ δροσιοθῆς;

—Ἐλεος! Κύριοι, ἔλεος!—ἀπήντησεν ὁ ἀλιεύς, ὅστις ἐκ τοῦ δέους εἶχε πέσει καταγῆς—Εἶδα ἐδῶ πρὸς δεξιὰ κατὰ τὸ φορεσάλ μίαν φωτῖαν . . . ἂ! νὰ τὴν πάλιν . . . εἶνε ψυχὴ τοῦ καθαρτηρίου ἐξάπαντος . . . ὦ Θεέ μου! ἐχάθημεν! Μὴ προχωρῆτε δι' εὐσπλαγχνίαν, ἡ φωτὶς ἐκείνη ἤθελε μᾶς θαμβώσει, καὶ μᾶς κάμει νὰ πέσωμεν εἰς κἀνένα λάκκον.

Καὶ ἐνῶ ὁ Γκισλάνος ἐπρόφερε τὰς θρηνώδεις ταύτας λέξεις, ἤνοιγε τρέμων τὸν ἐπενδύτην του ἐξ ἐχιδνόχρου δορᾶς, ἐσφραγιζέτο διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, συνῆπτε τὰς χεῖρας καὶ ἐπιθύριζεν εὐλαβῶς τὸ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε. Οἱ ἵπποις ἔσταμάτησαν. Παρετήρησαν δεξιόθεν καὶ εἶδον ἐν ὑποπόρφυρον φῶς ὁμοιον πρὸς τὸ φωσφορικὸν φῶς τὸ φαινόμενον συχνάκις εἰς τὰς λίμνας. Ὀπωσδήποτε τὸ φῶς τοῦτο ἐφαίνετο ἐκπληκτικόν ὅτε μὲν ἐξ-

ἔλειπε, ὅτε δὲ ἐσφγγεν αὖθις, εἶτα προέβαινε, ἐμεγαλύνετο καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐξηφανίζετο καὶ ἐδείκνυτο ἔπειτα εἰς ἀπωτέραν διάσασιν.

—Εἶτε γῆινος εἶτε ὑπερφυσικὴ ὄπτασις ἦνε—ὑπέλαβε ζωηρῶς ὁ Δὸν Φραγκίσκος δ' Αὐάνας—οὔτε ζῶν πλάσμα οὔτε πνεῦμα, ἰσχύει νὰ μᾶς ἀργοπορήσῃ.

—Πραγματικῶς,—ἀντεῖπεν ὁ Ροδριγυέ δ' Οὐρόρης—ὁ καιρὸς μᾶς εἶνε λίαν πολῦτιμος διὰ νὰ τὸν γάνωμεν καὶ νὰ κυττάζωμεν χαίνοντες ἐν φωσφορικὸν φῶς περιφερόμενον διὰ τῆς λίμνης . . . Ἔλα, ἔμπρός οὐτιδανὲ καὶ ἂν εἰς ἐν τέταρτον τῆς ὥρας δὲν εὕρισκόμεθα ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Βέργερ τὸ ξίφος μου εἰς δοκιμάσῃ νὰ σοῦ αἱματώσῃ ὀλίγον τὴν μπλωτῆν.

Τρέμων ἀνηγέρθη ὁ ἀλιεύς, καὶ ἤθελε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του, ἀλλ' ἡ ὄπτασις τὸν εἶχε συγχίσει τοιουτοτρόπως ὥς ἄμα προβάς τινα βήματα δὲν εἴξευρε πλέον ποῦ εὕρισκετο. Αὐτὸς δὲν ἐτόλμα νὰ τὸ ὁμολογήσῃ, ἀλλ' ὑπήγαινε πότε δεξιὰ πότε ἀριστερά ὡς οἰνοθρῆς. Μετὰ μικρὸν ἠναγκάσθη νὰ σαματήσῃ καθὸ εὕρισκόμενος μὲ τοὺς πόδας εἰς τὸ νερόν.

—Ἀπεπλανήθημεν, ἐντιμοὶ Κύριοι,—εἶπε μὲ βραγγῶδη φωνήν.

—Ἀπεπλανήθημεν! ἀνεφώνησαν ὁμοφώνως οἱ ἵπποις.

—Ἄ, νὰ ἤθελα εἶπεῖ τὸ Πάτερ ἡμῶν πρὸ τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανου, ὅταν ἀφῆκα τὴν καλύβην μου . . . ἀλλ' ὅπου καὶ ἂν ἦνε εἰς ἀνατεῖλη ἡ σελήνη.

—Σιωπῆ, πανοῦργε!—ἐκράγασεν ὁ Φερνάνδος δ' Αὐάνας κτυπῶν διὰ τοῦ γρόνθου ἐπὶ τῆς ἀστράβης τοῦ ἐπιππιέου του.

—Νὰ δοξάζῃς τὸν Θεόν, ἀνόπτε, ὅτι ἔχομεν εἰσάτι ἀνάγκην ἐκ τῆς ὑπηρεσίας σου, εἰδαμὴ ἡ ψυχὴ σου ἤθελεν ὑπάγει νὰ κάμῃ συντροφίαν εἰς τὴν ἤδη περιφερομένην διὰ τῆς λίμνης.

—Μὰ τὸν Θεόν! ποῦ δὲν δυνάμεθα νὰ διανυκτερεύσωμεν ἐνταῦθα,—εἶπεν ὁ Φερνάνδος, νύττων διὰ τοῦ πιερνισῆρος τὸν ἵππον του.

—Στάσου, ἐξάδελφε, στάσου!—ἐπανελάθεν ὁ Ροδριγυέ,—εἴμεθα πανταγῶθεν περικυκλωμένοι ἀπὸ νερά, πλὴν δὲν εἰς χρονοτριβήσωμεν πολὺ. Ἡ ὥριοςθεῖσα ὥρα ἀργεῖ ἀκόμη, καὶ ἔπειτα σκέψαι ὅτι ἂν καὶ φθάσωμεν μετὰ τῶν ἀνθρώπων μας, δὲν δυνάμεθα νὰ βληθῶμεν κατ' ὁδὸν ἐωσοῦ δὲν φθάσουν εἰδήσεις ἀπὸ Βοδρικὸν λέγουσαι ἀναχώρησον ἀπὸ Φορεσάλ, καὶ αὗται δὲν δύνανται νὰ ἐπιστρέψουν τόσῳ γοργόρα. Ἄς περιμείνωμεν λοιπὸν μερικοῦ ἡ σελήνη εὐδοκήσῃ νὰ μᾶς φωτίσῃ.

—Καλὰ, ἄς περιμείνωμεν—ὑπέλαθεν ὁ Φερνάνδος μὲ τόνον ἀνδρὸς ὑποτασσομένου παρὰ τὴν σελήνην του.

Μετὰ βραχεῖαν σιωπὴν ἐξηκολούθησεν

—Ὡ νὰ ἐπιπτε εἰς τὰ δίκτυα ἐκείνη ἢ ἀλώπηξ ὁ Τριστάνος δὲ Βοᾶς!

—Καθόσον ἀφορᾷ τοῦτο ἐγγυῶμαι τὴν κεφαλὴν μου, ἄλλως τε ἂν δὲ ἐγκαταλείψῃ τὸ κτίριόν του, ἡμεῖς τὸ καίομεν.

—Ἄμποτε ἢ καλὴ μας Παναγία τῆς Ἀϊάνης νὰ μᾶς εἰσακούσῃ!

Διελέγοντο οὕτω πως ἀπὸ τινος σιγμᾶς, ὅταν αἴφνης πάταγός τις ἐπληξε τὰς ἀκοάς των. Ἐσιώπησαν καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἀκούουν ὑπόκωφον ποδοβολητὸν ἵππων, θόρυβον ἀνθρωπίνων φωνῶν τε καὶ ὄπλων, πάντοτε προσεγγίζοντα, ἔπειτα ἐν ἀκαρεῖ ἔλαμψε μέγα φῶς, ἦτο πάντως αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ φῶς τὸ ὁποῖον εἶχον ἰδεῖ πρὸ ἡμισσίας ὥρας σαλευθὸν διὰ τῆς λίμνης. Ὁ Γκισλάνος εἶχε πέσει μὲ τὸ πρόσωπον χαμαί, καὶ οἱ ἵππεῖς ἠτένισαν ἀλλήλους σιωπηλοὶ καὶ θαυμασμοῦ ἔμπλεοι.

Μετ' οὐ πολὺ εἶδον πληθὺν ἐνόπλων ἐξελθοῦσαν τοῦ δάσους καὶ ἀκολουθοῦσαν τὸν φέροντα τὸν πυρσόν. Τοῦτο διήρκεσε ὀλίγην ὥραν, καθὸ παραχρῆμα εἰσέδυσαν εἰς τὸν δρυμὸν, καὶ ἐγένοντο ἀνάρπαστοι μεταξὺ τοῦ σκότους.

Ἐπειτα οὐδὲν πλέον ἠκούσθη οὐδὲν πλέον ὤφθη.

—Εἶνε ὁ ἴδιος, ὁ Τριστάνος δὲ Βοᾶς, ὁ δεσμοφύλαξ τοῦ Φορεστάλ—εἶπεν ὁ Ροδογιγὲ ἀνακαγχάζων—Πείσου ἐξάδελφε, αὕτη εἶναι ἢ ὠραιότερα κωμῳδία τοῦ κόσμου. Ὁ γέρον μὲ τοὺς καλλητέρους πολεμιστάς του σπεύδει πρὸς τὸ φρούριον τῆς Κρεβχέρης διὰ ν' ἀνεύρῃ αὐτόσε τὸν Δελφῖνον δὲ Βιεννοά. Ἄ, ἄ, μὰ τὸν Θεόν! πάγει κάλλιστα, ὁ βασιλεὺς ὁ κύριός μας θὰ ἴδῃ τὴν ἐπιούσαν ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον ἐκεῖνον, τὸν ἐπὶ τοσοῦτον μὴ φαινόμενον εἰς αὐτόν.

—Δὲν θὰ τὸν ἐπανίδῃ πλέον—εἰπέπεν ἐμβριθῶς ὁ Φερνάνδος δ' Ἀϊάνας—ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς ἢ ὁ διάβολος νὰ μᾶς κρατῇ αἰχμαλώτους εἰς τὴν ἐπάρατον ταύτην λίμνην.

Ἄλλὰ μετὰ παρέλευσιν στιγμῶν τινων ἢ σελήνη ἀνεφάνη πλαγίως τῶν νεφελῶν τῶν τέως ἀποκρυπτούσων αὐτὴν καὶ προέβαινε ὑπεράνω τῶν μεγάλων ἰτεῶν τοῦ Ὠζύ. (Ἀκολουθεῖ).

Ἰδέεσ ἐμποροῦμεν νὰ συνάξωμεν ἀπὸ παρατήρησιν καὶ διδασκαλίαν, ἀνάγνωσιν καὶ συνομιλίαν· ἀλλὰ, διὰ νὰ γένωσιν αἱ ιδέαι αὗται εἴτε χρήσιμοι εἴτε πολύτιμοι, χρειάζεται κόπος πνευματικὸς καὶ μελέτη.